

Kliimaministeerium
info@kliimaministeerium.ee

Teie 19.03.2024 nr 1-4/24/1465, KLIM/24-0281/-1K

Meie 07.05.2024 nr 2-3/776

**Jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja teiste seaduste
muutmise eelnõu väljatöötamiskavatsuse
kooskõlastamine märkustega**

Täname jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja teiste seaduste muutmise eelnõu (edaspidi ka *eelnõu*) väljatöötamiskavatsuse kooskõlastamiseks edastamise eest. Toetame väljatöötamiskavatsuses (edaspidi *VTK*) välja pakutud lahendusettepanekuid, kuid palume jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja teiste seaduste muutmise eelnõu koostamisel arvestada järgmiste märkustega:

1. VTK punktis 1.1 on kirjeldatud, et Eesti probleem on madal olmejäätmete ringlussevõtt, mida tuleb parandada ning selle üheks eelduseks on liigiti kogutud jäätmed. Näitena on toodud 2020. a segaolmejäätmete sortimisuuringu, mille andmetel on segaolmejäätmete koostises 32% biojäätmeid, 31% pakendijäätmeid, 10% vanapaberit ja 6% tekstiili ja rõivajäätmeid. Neid oleks võimalik aga ümber töödelda ja ringlusse võtta juhul, kui need oleks liigiti kogutud, mitte segaolmejäätmete hulgas. Veel keerulisem on olukord tekstiilijäätmetega, mille ringlussevõtu võimalused on hetkel piiratud, kuid ka nende liigiti kogumise kohustus jõustub juba 2025. a.

Samuti on VTK-s (lk 13) toodud, et kohalikele omavalitsustele (edaspidi *KOV*) ei seata esimesena ringlussevõtu sihtarvu, seda saab teha siis, kui ringlussevõtu andmed on eelistatult võimalik eristada KOVi põhiselt.

Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium (edaspidi *MKM*) nõustub, et ringlussevõtu sihtarve on võimalik täita seejärel, kui jäätmed on kogutud liigiti, kuid käesolev VTK ei käsitle kogu käitlusahela vaadet tervikuna ning on seetõttu osaliselt poolik. Mõistame, et ringlussevõtu käitlemisprotseduure on keeruline ette näha ja planeerida, kui teada ei ole liigiti kogutud jäätmete lõppkogused. Samas on kokku lepitud sihtarvud, mille pinnalt peaks olema prognoositavad ka liigiti kogutud jäätmete kogused. Indikatiivselt saab ka aluseks võtta VTK tabelis 1 toodud olmejäätmetes tekkivate pakendite kogutekke, mis on ligi 200 000 tonni.

Teeme ettepaneku, et eelnõu koostamise käigus vaadatakse läbi kõigi (eriti pakend) liigiti kogutud jäätmete ringlussevõtu käitlusahelad ja pannakse kirja edasised tegevused pikemas vaates (nt aastani 2035). Osaliselt toetab MKM ettepanekut ka punkt 4.1.1 (omavalitsustele sihtarvu kehtestamine), kus omavalitsused viivad läbi veoteenuse hankest eraldi korraldatud jäätmekäitlusteenuse hanked, kus seatakse käitlejale kohustus kindlas ulatuses jäätmete ringlussevõtuks (nt biojäätmed).

KOV ei pea hankima käitlusteenust korraldatud jäätmeveo raames kogutud pakendijäätmetele, kuna nende käitluse korraldavad taaskasutusorganisatsioonid (TKO). Biojäätmete ja vanapaberi puhul on ringlussevõtuteenuse hankimine esmatähtis.

Oleme teadlikud, et pakendijäätmetega on olukord keerulisem, kuna seal on suurem roll pakendiettevõtjatel ja TKO-del ning pakendite ümbertöötlemise võimsused vajalikul kujul Eestis puuduvad. ***Vaatamata eeltoodule tuleks ka pakendite ringlussevõtu käitlemise küsimus eelnõu koostamise käigus lahendada.***

2. VTK punktis 4.1.1 on kirjeldatud korraldatud jäätmeveo teenuse kaalupõhise hinnastamise protsessi, kus mh tuleb jäätmeveokid varustada kaaludega. Omamata ajakohast infot, kui paljud jäätmeveokid on kaaludega varustatud, **tuleks eelnõu koostamise protsessis välja tuua kaalude ja nende varustamise maksumuse info**. Vastasel juhul ei ole võimalik hinnata, kui palju tõusevad kaalupõhisel jäätmeveo teenuse pakkumisel jäätmetekitaja/jäätmevaldaja (k.a tarbija) ja jäätmevedaja kulud ning kas välja pakutud lahendus on majanduslikult mõistlik.

3. VTK punkt 4.2.3 käsitleb pakendit ja pakendijäätmete maksustamist, mille kohaselt kehtivast pakendiaktsiisi süsteemist ei piisa, et vähendada pakendijäätmete teket ning motiveerida ringlussevõetavate pakendite turule laskmist. Lahendusena pakutakse pakendiaktsiisi süsteemi muutmist kaheosaliseks, et tekiks pakendiaktsiis ja pakendijäätmete aktsiis. VTK kohaselt motiveerib pakendiaktsiis turule lastavat pakendit ringlussevõetavamaks tegema, samuti pakendamist tervikuna vältima või vähendama, kus võimalik. Teine osa on seotud kohustusega koguda kokku pakenditest tekkinud jäätmed ja saata nad nõuetekohaselt käitlusse, milleks peaks olema valdavalt ringlussevõtt.

Arvestades tänast ebastabiilset majanduskeskkonda, ei pea me mõistlikuks täiendava pakendiaktsiisi kehtestamist. Olukorras, kus pakendijäätmete kitsaskoht asub mujal (pikemalt kirjeldatud käesoleva kirja punktis 1 (ringlussevõttu võimekuse puudumine)), tuleks probleemi lahendada teisiti. Samuti ei ole ülevaadet, kui palju pakendeid toodetakse Eestis ja kui palju on meie ettevõtetel võimalik kaasa rääkida pakendite tootmisel, arvestades Eesti turu suurust ja asjaolu, kui pakendeid toodetakse enamasti Eestist väljaspool.

On selge, et täiendava pakendiaktsiisi maksab lõpuks kinni tarbija, kellele lisanduvad juba erinevad täiendavad tasud jäätmete liigiti sorteerimisel. **MKM ei toeta täiendava pakendiaktsiisi kehtestamist VTK-s kirjeldatud kujul. Leiame, et kaheosaline pakendiaktsiis ei lahenda pakendijäätmete ringlussevõttu küsimust ning planeeritav pakendiaktsiisi süsteem ei ole läbipaistev ja üheselt arusaadav kõigile osapooltele.**

4. On tervitatav, et prügi liigiti kogumine muutub tarbija jaoks lihtsamaks ja mugavamaks. Kindlasti motiveerib tarbijaid asjaolu, et jäätmeid liigiti kogudes tuleb maksta vähem kui jäätmete mitte liigiti kogumisel. VTK punktis 3 on võimalike mitteregulatiivsete lahenduste nimekirjas ka avalikkuse teavitamine. Paljudel jäätmevaldajatel (tarbijatel) on siiani teadmine, et prügi sorteerimisel puudub suurem eesmärk, sest liigiti kogutud jäätmed suunatakse põletusse. Nõustume, et tarbijate teavitamisel on märkimisväärne roll jäätmete liigiti kogumisel ning tulevikus tuleb nendeni viia teadmine, et nende poolt liigiti kogutud jäätmed suunatakse ringlusesse ning neid ei põletata ega ladestata.

Märgime, et tarbijate vaatest on oluline toetuse taotlemise võimaldamine täiendavate mahutite lisandumisel. Üldjuhul on eramajades olemas üks mahuti ning kui biojätmeid eraldi ei komposteerita, siis ka biojätmete mahuti. **Uue korra jõustumisel on tarbijatel vaja soetada juurde täiendavaid mahutid jäätmete liigiti kogumiseks ning selleks tuleks paralleelselt ette näha vastavad toetused.**

5. Lisaks palume pöörata tähelepanu ligipääsetavusele jäätmete valdkonnas, kuna see puudutab tervet elanikkonda. On vaja, et muudatuste tulemusel paraneks eakatel, erivajadustega inimestel, lastel ja isikliku sõiduvahendita inimestel võimalused jäätmete nõuetekohaseks liigiti kogumiseks ja iseseisvaks üleandmiseks kogu riigis, olenemata elu- ja asukohast.

Palume eelnõu koostamise faasis analüüsida, kas muudatuste tulemusel võib tekkida olukord, kus jäätmete üleandmise ligipääsetavus KOV-ide lõikes muutuks ebavõrdsemaks. Kuidas saaks kavandatavate muudatustega ligipääsetavust edendada? Kuna jäätmeliike on palju, on vajalik selge kommunikatsioon ning praktilise info olemasolu formaatides, mis on ligipääsetav näiteks intellektipuudega inimestele, kurtidele, pimedatele/vaegnägijatele ja lastele. Nimetatud sihtgruppi kuuluvad isikud saaksid jäätmeid õigesti sorteerida, kui info ja juhendid oleksid tõlgitud lihtsalt ja arusaadavalt. Info selguse mõttes - kui üleriigiliselt kehtiks üks süsteem, aitaks see erinevates KOV-ides elavatel perekonnaliikmetel üksteist jäätmete liigiti kogumise osas nõustada ja suunata. Soovitame muudatuste kommunikatsioonis varakult

arvestada tõlkimisega, et info jõuaks kõikide sihtgruppideni. Selleks, et veebilehed ja mobiilirakendused oleksid kasutatavad erivajadustega inimestele, peavad need järgima Euroopa digiligipääsetavuse standardit EN 301 549, mis omakorda põhineb suures osas rahvusvahelisel digiligipääsetavuse suuniste standardil WCAG (Web Content Accessibility Guidelines). Ühtlasi soovime kaasata muudatuste väljatöötamisse puuetega inimeste, laste, noorte ja eakate esindusorganisatsioone.

6. Peale aluseks võetud uuringute soovime tutvuda ka Euroopa soolise võrdsuse instituudi (European Institute of Gender Equality, EIGE) 2023. a soolise võrdsuse indeksi temaatilise fookusega, milleks oli Euroopa rohelepe, sh soolised erinevused keskkonnasäästlikes hoiakutes ja valikutes (vt <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/thematic-focus/green-deal/country/EE>).

Indeksist selgub, et naistel ja meestel on Eestis üldiselt erinevad hoiakud ja käitumismustrid keskkonnasäästlike valikute tegemisel. Nt naised väldivad meestest enam ühekordseid plastiktooteid (vanuses 16–74 vastas 39% naisi ja 34% mehi, et väldivad plastiktooteid sageli ning 15% naisi ja 20% mehi, et ei väldi neid mitte kunagi). Soovime EIGE indeksi rohelepe fookuses välja toodud andmeid arvestada võimalike mitteregulatiivsete lahenduste väljatöötamisel, eriti avalikkuse teavitamisel. EIGE andmete põhjal joonistuvad välja sihtrühmad, kellele eelkõige suunata plastpakendite vältimise ja taaskasutusse suunamise viise.

Samuti näitab EIGE uuring, et kommunaalarvete maksimisega on Eestis probleeme madala haridustasemega meestel ja üksikutel meestel enam kui naistel, kuid üksikemadel rohkem kui üksikisadel. Kuna VTK toob välja võimalikud lisakulud leibkondadele, on eelnõu väljatöötamisel oluline arvestada majanduslikke erinevusi leibkondade vahel, mis on tihti seotud soolise ebavõrdsuse, aga ka haridustaseme, vanemaks olemise, puude olemasoluga.

Jäätmekäitlusandmete digitaliseerimise protsessis on oluline arvestada digilõhega, mis tähendab Eestis seda, et vanemate inimeste seas on interneti kasutamise oskus madalam kui nooremate inimeste seas. Kui 2022. a seisuga kasutab internetti 16–24-aastaste vanuserühmas 98,9 %, siis 65–74-aastaste vanuserühmas kasutab internetti 68,5% (vt <https://www.vordsedvoimalused2020.ee/oskused/>). Kui info on kättesaadav vaid internetis, seab see osa vanemaid inimesi kehvemasse olukorda.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Tiit Riisalo

majandus- ja infotehnoloogiaminister

Merike Ring

625 6472 merike.ring@mkkm.ee

Mari-Liis Aas
Mari-liis.aas@mkkm.ee

Krista Erg-Scacchetti
krista.erg@mkkm.ee

Piret Karro
Piret.karro@mkkm.ee